

ΑΡΗΣ ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΔΟΞΙΑΣ

**ΑΕΝΑΟΝ
2015**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα πιο έντονα συναισθήματα που οδηγεί ανθρώπους στη δόξα και τις τιμές αλλά που τους τυφλώνει εξ ίσου ώστε να παραβλέπουν το ρόλο τους. Απλούστατη στην ετυμολογία της η ελληνική λέξη. Στις λατινογενείς γλώσσες όμως η λέξη έχει μια ετυμολογία παλιά και ιδιαζόντως ενδιαφέρουσα από ιστορική άποψη.

ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ

φιλοδοξία :

η ιδιότητα του φιλόδοξου, η αγάπη, η επιδίωξη της δόξας, της φήμης, της ανάδειξης

α. (θετ.) η θέληση, η (έντονη) επιθυμία και η προσπάθεια για την επιτέλεση σημαντικών πράξεων και την επίτευξη υψηλών στόχων

β. (αρνητ.) η υπέρμετρη επιθυμία και προσπάθεια για προσωπική ανάδειξη και προβολή

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΑ:

Η λέξη απάντα μόνο στην ύστερη αρχαία ελληνική γραμματεία. (Διόδωρος ο Σικελιώτης, Πλούταρχος, Διογένης ο Λαέρτιος, Δίων ο Χρυσόστομος, Αιλιανός, Αθηναίος). Σαν συμπεριφορά όμως απαντάται σε όλη την διάρκεια της ιστορίας. Από τα ομηρικά έπη όπου οι ομηρικοί καβγάδες βάση είχαν το ψωροφιλοτιμο και τις προσωπικές φιλοδοξίες μέχρι την φόρα που έχουν πάρει οι πολιτικοί σήμερα που αγγίζει τον παραλογισμό. Ανάληψη της εξουσίας σε συνθήκες άκρως δυσμενείς και μικρή πιθανότητα επιτυχίας. Αντί όλοι να αποφεύγουν την «καφτή πατάτα» διαγκωνίζονται να ικανοποιήσουν την φιλοδοξία τους να κυβερνήσουν τον τόπο.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ:

[λόγια λέξη από την ελληνιστική φιλοδοξία]

Η λέξη στα ελληνικά έχει αυτονόητη ετυμολογία φιλώ = αγαπώ και δόξα.

Άκρως ενδιαφέρουσα ετυμολογικός είναι η ξένη απόδοση του όρου.

Ξενόγλωσσα

Λατινικά

AMBIO, πάω γύρω ή περιτρέχω, περικυκλώνω, κυνηγώ την αναγνώριση ή τις ψήφους

(Ψηφοθηρία) , μηνύω σοβαρά. Από το αμφι (ambi) και πηγαίνω (eo) .

Ambittio, περιφορά γύρω από κάτι, σφυγμομέτρηση για τιμητικές θέσεις και αξιώματα, αναζήτηση τιμής ή δημοτικότητας, παρέλαση, επίδειξη, θέαμα, εκφορά από το ambio, ambilum.

Από την αρχαία ελληνική πρόθεση **αμφί** και **άμφω** : και από τις δυο πλευρές, γύρω

AMBITIO. 2. Paralip. cap. 16 :

Posueruntque eum super lectum suum, plenum aromatibus et unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eum **Ambitione magna**.

Du Cange, et al., *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, éd. augm., Niort : L. Favre, 1883-1887, t. 1, col. 217c.

Β' Χρονικών, 16:14 και έθαψαν αυτόν εν τω μνηματι ω ωρυξεν εαυτω εν πολει Δαυιδ και εκοιμισαν αυτον επι της κλινης και επλησαν αρωματων και γενη μυρων μυρεψων και εποιησαν αυτω **εκφοράν** μεγαλην εως σφοδρα

ΙΤΑΛΙΚΑ

ambizióne

θηλ. Ουσιαστικό. Από το λατινικό ambitio -onis, παραγωγο του ambire: συναίθημα που δημιουργεί, εντονη επιθυμία, εμπνευση και αναζήτηση :
α. τιμών , αξιωμάτων, κυριαρχίας.

ambire

Από το σουπίνο ambitum του λατινικού ρήματος ambire =περιφέρομαι, σύνθετο από το amb (Από την ελληνική πρόθεση Αμφί) γύρω, πέριξ, περίπου και το Λατινικό ire υπάγω γιατί στην αρχαία Ρώμη ήταν έθιμο, που ακολούθου και οι σύγχρονοι, όσοι αναζητούσαν μια θεσούλα, να γυρίζουν μοιράζοντας υποσχέσεις και ρουσφέτια στο λαό αναζητώντας επίμονα την υποστήριξη του. Από αυτή την εργώδη προσπάθεια ξέπεσε σύντομα το Ambire να σημαίνει Bramare =σφοδρός επιθυμώ, διψώ, ορέγομαι, λιμπίζομαι, γουστάρω.

Παράγωγα Ambizione; Arribizitiso; πβλ.. Ambito.

ΑΓΓΛΙΚΑ

ambition (n.)

Από το μέσο Γαλλικό (του 14^{ου} αι),ambition ή απ' ευθείας από το Λατινικό ambitionem (ονομαστική ambitio) ="περιφορά", ειδικότερα για αναζήτηση ψήφων, και επομένως "αναζήτηση υποστήριξης, φιλοφρονήσεων, κολακειών, επιθυμία για τιμές, δίψα για δημοσιότητα. Είναι όνομα δραστηριότητας από τη μετοχή αόριστου του ρήματος ambire "περιτρέχω, περιβάλλω" (παράβαλε το Ιταλικό ambiente, το Αγγλικό ambient, και το Γαλλικό ambient : περιβάλλον).

Λέγεται πάντοτε με μεταφορική και αραιωτική σημασία : "πρόθυμη ή ασυγκράτητη επιθυμία για τιμές και προτίμηση" .

ΓΑΛΛΙΚΑ

ambition

ΦΡΑΣΕΙΣ:

Εκπλήρωσε όλες τις φιλοδοξίες του.

Η φιλοδοξία του είναι μια μέρα να κυβερνήσει ή να φτάσει ψηλά.

Ομαδική του φιλοδοξία είναι να είναι χρήσιμος στην κοινωνία.

Αχαλίνωτη ή άκρατη ή άμετρη φιλοδοξία.

Στις ενέργειές του οδηγήθηκε από καθαρή ή προσωπική φιλοδοξία .

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ:

Intelligence without ambition is a bird without wings.

Salvador Dali

Ambition is the path to success. Persistence is the vehicle you arrive in.

Bill Bradley

A noble man compares and estimates himself by an idea which is higher than himself; and a mean man, by one lower than himself. The one produces aspiration; the other ambition, which is the way in which a vulgar man aspires.

Marcus Aurelius

A man's worth is no greater than his ambitions.

Marcus Aurelius

Ο μεν δειλός της πατρίδος, ο δε φιλόδοξος της πατρώας ουσίας εστί προδότης.

Σωκράτης, 469-399 π.Χ., Φιλόσοφος

Ποτέ δεν είναι αργά να γίνεις αυτό που θα μπορούσες να είχες γίνει.

George Eliot, 1819-1880, Αγγλίδα συγγραφέας

Απόφευγε ανθρώπους που προσπαθούν να μειώσουν τις φιλοδοξίες σου. Οι μικροπρεπείς άνθρωποι πάντα το κάνουν αυτό. Αλλά οι πραγματικά μεγάλοι, σε κάνουν να αισθανθείς ότι κι εσύ μπορείς να γίνεις μεγάλος.

Mark Twain, 1835-1910, Αμερικανός συγγραφέας

Η φιλοδοξία είναι τόσο δυνατό πάθος, που όσο ψηλά και αν φθάσει κανείς δεν είναι ικανοποιημένος.

Νικολό Μακιαβέλι, 1469-1527, Ιταλός πολιτικός φιλόσοφος

Το πιο άσχημο παιχνίδι που μπορεί να παίξει σε κάποιον η μοίρα, είναι να του δώσει λίγες ικανότητες και μεγάλη φιλοδοξία.

Vauvenargues, 1715-1747, Γάλλος γνωμοκογράφος

Αυτός που θέλει να αλλάξει τον κόσμο, πρέπει να αρχίσει από το πλύσιμο των πιάτων.
Paul Carvel, 1964-, Βέλγος συγγραφέας & γνωμικογράφος

Ψηλά τη χτίζεις τη φωλιά και θα σου γείρει ο κλώνος και θα σου φύγει το πουλί και θα σου μείνει ο πόνος.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ουίλιαμ Σαίξπηρ , Ιούλιος Καίσαρ πράξη 3^η σκηνή 2^α

Friends, Romans, countrymen, lend me your ears.
I come to bury Caesar, not to praise him.
The evil that men do lives after them;
The good is oft interred with their bones.
So let it be with Caesar. The noble Brutus
Hath told you Caesar was **ambitious**.
If it were so, it was a grievous fault,
And grievously hath Caesar answered it.
Here, under leave of Brutus and the rest—
For Brutus is an honorable man;
So are they all, all honorable men—
Come I to speak in Caesar's funeral.
He was my friend, faithful and just to me.
But Brutus says he was **ambitious**,
And Brutus is an honorable man.
He hath brought many captives home to Rome
Whose ransoms did the general coffers fill.
Did this in Caesar seem **ambitious**?
When that the poor have cried, Caesar hath wept.
Ambition should be made of sterner stuff.
Yet Brutus says he was **ambitious**,
And Brutus is an honorable man.
You all did see that on the Lupercal
I thrice presented him a kingly crown,
Which he did thrice refuse. Was this **ambition**?
Yet Brutus says he was **ambitious**,
And, sure, he is an honorable man.
I speak not to disprove what Brutus spoke,
But here I am to speak what I do know.

Ενώ λοιπόν ο έντιμος Βρούτος προσπαθεί με πολιτικούς όρους να δικαιολογήσει την αναγκαιότητα της δολοφονίας του Καίσαρα, ο Αντώνιος (που φιλοδοξεί να κληρονομήσει το "κόμμα" του Καίσαρα) ανακοινώνει στο λαό ότι ο καίσαρας τον αγαπούσε πολύ, τόσο ώστε να τον καταστήσει (το λαό) κληρονόμο ενός μέρους της περιουσίας του (μην ξεχνάμε ότι ο Καίσαρας είχε μόνο ένα νόμιμο παιδί, μια κόρη που είχε πεθάνει πριν από τον ίδιο και χωρίς απογόνους). Ο λαός ως συνήθως τυφλώνεται από τα δίφραγκα και στρέφεται ενάντια στους συνωμότες και υπέρ του Αντωνίου.

Στις 15 Μαρτίου του 44 π.Χ. ο Ιούλιος Καίσαρας δολοφονείται από μια μεγάλη ομάδα συνωμοτών. Τη χρονιά εκείνη και μετά από μια σειρά στρατιωτικών και πολιτικών επιτυχιών ο Καίσαρας είχε ανακηρυχτεί ισόβιος δικτάτορας της ρωμαϊκής δημοκρατίας, γεγονός που είχε προκαλέσει έντονη δυσαρέσκεια σε αρκετούς συγκλητικούς, οι οποίοι αυτοαποκαλούνταν απελευθερωτές κι οι οποίοι σχεδίασαν τη δολοφονία του.

Σύμφωνα με τον Πλούταρχο και τον Σουητώνιο καθώς πλησίαζε η μέρα της δολοφονίας υπήρξαν αρκετοί οιωνοί που προμήνυαν το τραγικό γεγονός, ωστόσο ο Καίσαρας δεν έδωσε τη δέουσα σημασία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η προσπάθεια ενός μάντη να προειδοποιήσει τον Καίσαρα, λέγοντάς του να φοβάται τις Ειδούς του Μαρτίου (Ειδοί είναι κατά το ημερολόγιο των Ρωμαίων το μέσο περίπου του μήνα, η 15η ημέρα για τους μήνες που είχαν 31 ημέρες και η 13η για εκείνους που είχαν 30). Ο Καίσαρας αδιαφόρησε γι' αυτή την προφητεία κι όταν εκείνη τη μέρα συνάντησε τυχαία τον μάντη του είπε ειρωνικά πως έφτασαν οι Ειδοί του Μαρτίου, λαμβάνοντας ως απάντηση απ' τον μάντη πως έφτασαν αλλά δεν πέρασαν. (Ηλθον Καίσαρ αλλ' ου παρήλθον)

Μια ύστατη προσπάθεια έγινε από τον Έλληνα σοφιστή Αρτεμίδωρο, ο οποίος έχοντας ενημερωθεί για τα σχέδια δολοφονίας του Καίσαρα, έγραψε ένα σημείωμα και του το παρέδωσε λίγο προτού εκείνος φτάσει στη Σύγκλητο, λέγοντάς του πως πρέπει να το διαβάσει αμέσως γιατί περιέχει σημαντικά πράγματα που τον ενδιαφέρουν. Ωστόσο ο Καίσαρας απασχολημένος με το πλήθος ανθρώπων που του εξέφραζαν το θαυμασμό τους ή επιχειρούσαν να του εκθέσουν δικά τους αιτήματα, δεν κατόρθωσε να διαβάσει το σημείωμα του Αρτεμίδωρου. Μπήκε, μάλιστα, στη Σύγκλητο κρατώντας το σημαντικό αλλά αγνοημένο αυτό σημείωμα. Και λέγοντας «Ο,τι αφορά τον Καίσαρα έρχεται τελευταίο» (δηλ. προηγείται το συμφέρον του λαού!).

Ο Καβάφης επιλέγει το συγκεκριμένο συμβάν με τον Αρτεμίδωρο για να παρουσιάσει τη στάση του Ιούλιου Καίσαρα, ο οποίος έχοντας παρασυρθεί από την υπεροψία της αποθέωσης που του προσέφερε ο ρωμαϊκός λαός, δε δίνει σημασία σ' εκείνους που επιχειρούν να τον προφυλάξουν. Ο Καίσαρας μέσα στο γενικότερο ενθουσιασμό της καταξίωσής του, θεωρεί εαυτόν υπεράνω κινδύνου και φόβου, γεγονός που δεν του επιτρέπει να λάβει επαρκώς υπόψη του τις προειδοποιήσεις που του γίνονται. Η υπεροψία κι η μέθη της απόλυτης εξουσίας υπονομεύουν τη δυνατότητα του Καίσαρα ν' αντιληφθεί τον κίνδυνο που τον απειλεί.

Η ΦΙΛΟΔΟΞΙΑ.

Ἡ ὕλη σχεδὸν εἶν' ἐξηγτημένη δι' ὅποιον θέλει νὰ ἐρίση περὶ πρωτείων· ἤθελα σιωπήσει ἂν ἡ ἐξ ἀρχῆς πρόθεσις δὲν μὲ ἠνάγκαζε νὰ εἰπῶ καὶ γὰρ δύο λέξεις, διὰ νὰ μὴ λογισθῶ δι' ὄλου ἀπόμαχος· ἀλλ' οἱ λόγοι μου ἀντὶ νὰ διερίσωσι τὴν νίκην, θέλουσι χρησιμεύσει εἰς τὸ νὰ ὁμολογήσωσι μόνον τὴν ἡτταν μου ἐπισημοτέρως. Τὸ ἀπὸ νηπίων αἶσθημα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ τῆς νεότητος πάθος, ἀνεπτύχθησαν μέχρι τοῦδε μὲ πολλὴν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, ἐπειδὴ τὸ μὲν εἶναι ἔμφυτον καὶ ἱερὸν, τὸ δὲ κοινὸν

καὶ θελκτικὸν ὑπὲρ πάντα τὰ πάθη· ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τῶν ἀφελίκων, ἡ φιλοδοξία μειονεκτεῖ καὶ κατ' ἀμφοτέρα τὰ προσέντα ταῦτα· οὔτ' ἔμφυτος εἶναι· οὔτε κοινή· πᾶσα καρδιά δὲν εἶναι πρόσφορος εἰς τὸ νὰ ἐπαισθανθῇ τοῦτο τὸ αἶσθημα, ἀλλ' εἶναι ὀνητοὶ ἐκλεκτοὶ οἵτινες ἐκ φύσεως τὸ ἐκκληρώθησαν, ἐκλεκτοὶ, λέγω, διότ' ἡ φιλοδοξία δὲν δύναται νὰ διαταράξῃ ψυχὴν ἣτις δὲν συναισθάνεται ἐαυτὴν ἀνωτέραν τῶν ἐπιλοίπων, πῶς ἄλλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τοῦτο τὸ πάθος, ἂν δὲν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ φιλόδοξος ἀπαξιῶν νὰ χαμερπῇ μετὰ τῶν πολλῶν ἄτημος καὶ συγκεχυμένος μὲ τὸν λαόν, σφραδάζει νὰ ὑπερφωθῇ διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν τόπον ὅπου τὸν καλοῦσι τὰ πλεονεκτήματα ἢ αἱ ἀρεταὶ τοῦ; χωρὶς τὴν φιλοδοξίαν τ' ἀνθρώπινα ἔργα ἤθελαν εἶσθαι ἄσημα καὶ πεζὰ, καὶ ἡ ἱστορία ἤθελε στερηθῇ τὰς τιμιωτάτας καὶ λαμπροτάτας σελίδας τῆς·

Θεμιστοκλεῖς καὶ Περικλεῖς· Καίσαρες καὶ Πομπήιοι, Μωαμέται, Κορνήλιοι, Ναπολέοντες· τόσοι ἥρωες, τόσοι σοφοί, τόσοὶ ῥήτορες καὶ ποιηταί· δὲν ἤθελαν καταγράψει τὰ ὀνόματά των εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀθανασίας·

ΠΟΙΗΣΗ

Κωνσταντίνος Καβάφης «Μάρτιαι Ειδοί»

Τα μεγαλεία να φοβάσαι, ω ψυχή.
Και τες **φιλοδοξίες** σου να υπερνικήσεις
αν δεν μπορείς, με δισταγμό και προφυλάξεις
να τες ακολουθείς. Κι όσο εμπροστά προβαίνεις,
τόσο εξεταστική, προσεκτική να είσαι.

Κι όταν θα φθάσεις στην ακμή σου, Καίσαρ πια·
έτσι περιωνύμου ανθρώπου σχήμα όταν λάβεις,
τότε κυρίως πρόσεξε σα βγεις στον δρόμον έξω,
εξουσιαστής περίβλεπτος με συνοδεία,
αν τύχει και πλησιάσει από τον όχλο
κανένας Αρτεμίδωρος, που φέρνει γράμμα,
και λέγει βιαστικά «Διάβασε αμέσως τούτα,
είναι μεγάλα πράγματα που σ' ενδιαφέρουν»,
μη λείψεις να σταθείς· μη λείψεις ν' αναβάλεις
κάθε ομιλίαν ή δουλειά· μη λείψεις τους διαφόρους
που χαιρετούν και προσκυνούν να τους παραμερίσεις
(τους βλέπεις πιο αργά)· ας περιμένει ακόμη
κ' η Σύγκλητος αυτή, κ' ευθύς να τα γνωρίσεις
τα σοβαρά γραφόμενα του Αρτεμιδώρου.

Κ.Π.ΚΑΒΑΦΗΣ - ΜΑΡΤΙΑΙ ΕΙΔΟΪ

Άλλα ζητεί η ψυχή σου, γι' άλλα κλαίει.
Τον έπαινο του Δήμου και των σοφιστών,
Τα δύσκολα και τ' ανεκτίμητα εύγε.

Κ.Π. Καβάφης, «Η Σατραπεία»

Copyright© 2015 by Aris Stougiannidis AENAON - ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ